

JEOPOLİTİK VE JEOPOLİTİK İLMİNİN NÜFUS UNSURU AÇISINDAN TÜRKİYE AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

(E) Hv. Tuğg. Veli KÖROĞLU*

Özet: Bu makalede; genel olarak jeopolitiğin anlamı, tarihçesi ve teorileri özetlendikten sonra, Türkiye'nin jeopolitik önemi vurgulanmıştır. Jeopolitik görüş ve teoriler, Sanayi Devrindeki (1950 sonlarına kadar) ve Bilgi Çağındaki teorileri içerecek şekilde ele alınmıştır. Avrupa Birliğine giriş sürecinde Türkiye'nin karşılaştığı ve karşılaşılabileceği sorunlar jeopolitik ilminin nüfus unsuru açısından irdelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Jeopolitik, Hakimiyet Teorileri, Avrupa Birliği, Jeostratejik Oyuncular ve Mihverler, Nüfus.

Abstract: In this article, first the meaning of history and theories of geopolitics are summarized, secondly the importance of geopolitics is stated. Geopolitics is a study or application of the influence of political and economics geography on the national and international power and foreign policy of a state. Geopolitics theories and ideas are studied including the industrial period (until the end of 1950s) and the information era. In the process of entering the European Union, the problems with which Turkey has been faced and will face in the future have been examined in the framework of population of geopolitics science.

Key Words: Geopolitics, Sovereignty Theories, European Union, Geostrategic Players and Pivots, Population.

1. GİRİŞ VE TARİHÇE

Her zaman olduğu gibi bu asırda daha da önem kazanan “Jeopolitik” bir ülkenin dünya üzerinde bulunduğu coğrafi konumundan kaynaklanan “milli siyaseti (ulusal politikası)” anlamındadır. Geo=yer, Policy=siyaset sözcüklerinden meydana gelmektedir. Jeopolitik sadece ilmi tanım olarak değil, pratik uygulama açısından önem arz etmektedir.

Jeopolitik biliminin uygulamada kullanılışı M.Ö. 500'lere uzanmaktadır. Konfüçyüs ve General Sun-Tzu coğrafyayı politika ile beraber çok iyi değerlendirmişlerdir. Tarihte Atilla'nın, Cengiz Han'ın, Alpaslan'ın, Timur'un, İskender'in, Osman ve Orhan Gaziler'in, Napolyon'un, Fatih Sultan Mehmet'in, Kanuni Sultan Süleyman'ın, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün başarıları fiziki coğrafya ile toplumun sosyal,

---

* Öğretim Görevlisi, Hukuk Fakültesi, Çağ Üniversitesi, Mersin. Email: velikoroglu@cag.edu.tr

siyasal, ekonomik ve askeri ilişkilerinin bir ahenk içinde oluşundan kaynaklanmaktadır. Jeopolitik canlı bir varlık gibi dinamiktir. Çünkü jeopolitik, o coğrafya üzerinde yaşayan devletlere, devletlerin varlığına ve yaşama hedeflerine dayalı olmaktadır. (Kalelioğlu, 2000)

Geçmiş dönemlerde jeopolitik ilim olarak bilinmemesine rağmen, çağa uygun kurallar uygulanıyordu. Örneğin, Osmanlı İmparatorluğu'nun dış politikasında ve jeostratejisinde "Anadolu esas olmak üzere, Rumeli istikametinde fetihler yapılması; Anadolu'nun manevi güçlerle, Trakya'nın maddi güçlerle fethedilmesi" öngörülmüştür. "Asafname'de" Osmanlı'nın ve başşehri İstanbul'un jeopolitik önemi ve konumu için "iki denizin ve iki kıtanın kesiştiği yer" olarak belirtilmiştir.

Atatürk konuyla ilgili olarak uygulama ağırlıklı çok isabetli ileri görüşler ortaya koymuştur. Cumhuriyet döneminde Türk milletine "çağdaş medeniyetin üzerine çıkmayı" bir hedef olarak göstermiştir. Çağdaş medeniyet ilim, akıl ve teknolojiyi kullanarak devamlı ileri gitmek ve halkın refahını arttırmak şeklinde anlaşılmalıdır. Ancak şekilci olmamak, uygulamalar ve çalışma ile çağdaşlığı yakalamak gerekmektedir. Yine Atatürk, 28 Eylül 1932 tarihinde Amerikalı General Mac Arthur ile görüşmesinde, sosyal ve kültürel durum dikkate alınmadan çizilen sınırlar sorununun yakında (muhtemelen 1940-1945 arası) savaşı tekrar başlatacağını söyleyerek jeopolitik ilminin önemini yansıtmıştır. (İlhan 1999 ve Taşdemirci 1997)

Jeopolitik ilmi; ulusal, dini ve tarihi değerlerin bir toplamı olan kültürel değerlerin saklanması, inkarını ve geçmişin dikkate alınmamasını reddeder. Atatürk, Cumhuriyetin 10ncu yılının kutlandığı 1933 yılında gelecek için şu direktifi vermiştir: "Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği dostumuzdur, komşumuzdur, müttefikimizdir. Bu dostluğa ihtiyacımız vardır. Fakat yarın ne olacağını kimse kestiremez. Tıpkı Osmanlı İmparatorluğu, tıpkı Avustralya-Macaristan İmparatorluğu gibi parçalanabilir ve ufalanabilir. Bugün elinde tuttuğu milletler avuçlarından kaçabilir. Dünya yeni bir dengeye ulaşabilir. İşte Türkiye de ne yapacağını bilmelidir. Bizim bu dostumuzun idaresinde dili bir, inancı bir, özü bir kardeşlerimiz vardır. Onlara sahip çıkmaya hazır olmalıyız. Onlara yaklaşmamız gereklidir..." (TSE 1994, Turgut 2001) diyerek, konuyu jeopolitiğin unsurları açısından ve ileri görüşlülükle ifade etmiştir. Söyledikleri bir bir gerçek olmuştur.(TSE 1994 ve Turgut 2001)

2. JEOPOLİTİKİN UNSURLARI

Jeopolitiğin değişmeyen ve değişen unsurlarının bulunduğunu düşünmek mümkündür.(YÖK 1997 ve İlhan 1999)

2.1. Değişmeyen Unsurlar

3.1.1. Ülkenin dünya üzerindeki yeri,

3.1.2. Coğrafi karakterleri,

Ada devleti (Japonya, İngiltere gibi), kara devleti (Rusya, Almanya gibi), Kıyı devleti (Türkiye, İtalya gibi), kıta devleti (A.B.D., Avustralya gibi).

2.2. Değişen Unsurlar

3.2.1. Nüfus,

3.2.2. Ekonomi,

3.2.3. Siyaset,

3.2.4. Rejim,

3.2.5. Silahlı Kuvvetler,

3.2.6. Zaman vb.

3. JEOPOLİTİK TEORİLER

Jeopolitik ilmi ile uğraşanlar, dünyaya hakim olunabileceği düşüncesiyle bazı teoriler ileri sürmüşlerdir. Bunları, sanayi çağında ortaya atılan Kara Hakimiyet Teorisi, Deniz Hakimiyet Teorisi, Hava Hakimiyet Teorisi; Bilgi çağının ortaya koyduğu Uzay Hakimiyet ve Küresel Sistem Teorileri olarak sayabiliriz.(Taşdemir 1997, Tağma 2000, HAB 1999 ve İlhan 1999)

3.1. SANAYİ ÇAĞINDAKİ JEOPOLİTİK TEORİLER

3.1.1. Kara Hakimiyeti Teorisi

İngiliz jeopolitikçilerinden Mac Kinder “karalara hakim olan dünyaya hakim olur” görüşünü ortaya atmıştır. Ancak, buradaki “hakimiyet” fiilen işgal veya ele geçirmek anlamında değil, değişik konularda oralarda sözü geçen, ağırlığı olan bir pozisyon yakalamaktır.

Karalarda bir bölge vardır ki, dünyayı kontrol eder. Ural Dağlarının batısındaki Moskova-Türkiye arasında bulunan Kalpgah’a hakim olanın Avrasya’ya (Avrupa ve Asya kıtalarının bütününe), Avrasya’ya hakim olanın Eski Dünya Adasına (Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının bütününe), Eski Dünya Adasına hakim olanın ise Dünyaya hakim olacağı iddia edilmiştir.

Bu teori, tarih boyunca bir kara ülkesi olan Sovyet Rusya ve Almanya tarafından benimsenmiş ve kuvvetli bir kara ordusu teşekkül ettirilmiştir.

Rusya, Kalpgah bölgesini daima elde bulundurmak istemiştir. Bu nedenle Rusya'nın Türkiye ve Balkanlar üzerinde bitmeyen niyeti tarih boyunca devam etmiştir.

3.1.2. Deniz Hakimiyeti Teorisi

Amiral Mahan “denizlere hakim olan dünyaya hakim olur” demiştir. Ancak bu ifadeden tüm okyanusları ve denizleri işgal etmek anlamı çıkarılmamalıdır. Denizlerin ve okyanusların; boğazlar, geçitler ve adalar gibi kritik noktalarında hakimiyet kurmak yeterli olacaktır. İşte bunları ele geçiren, denizleri ve okyanusları kontrol eder. Denizleri ve okyanusları kontrol eden de dünyaya hakim olur.

Kritik yerler Cebelitarık Boğazı, İstanbul ve Çanakkale Boğazları, Süveyş Kanalı, Aden Boğazı, Panama Kanalı, Basra Körfezi, Bering Boğazı ve Girit, Kıbrıs başta olmak üzere tüm adalardır.

Bu teori İngiltere tarafından benimsenmiş, güçlü bir donanma ile boğazlar ve adalar elde tutulmak istenmiştir. İngiltere'nin halen Cebelitarık'ta üssünün bulunması, 1 nci Cihan Harbinde Çanakkale Boğazını ele geçirmek istemesi, Süveyş Kanalına 1 nci ve 2 nci Cihan Savaşlarında el atması, Kıbrıs'tan çekilmemesi hep deniz hakimiyet teorisinin bir sonucudur.

3.1.3. Hava Hakimiyeti Teorisi

A.B.D.li havacı Schaklain (Şaklan) “havalara hakim olan dünyaya hakim olur” görüşünü ileri sürmüştür. Bu görüşüne destek olarak da havalanın uçsuz bucaksız olduğunu, hedef ve engel tanımadığını belirtmekten geri kalmamıştır.

Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birleşim yerinde konuşlandırılacak Hava Kuvvetleri her tarafa müdahale edebilecektir. Bu teoriyi A.B.D. benimsemiş ve Stratejik Hava Kuvvetleri ile uzay çalışmalarına önem vermiştir.

3.1.4. Kenar Kuşak Teorisi

İngiliz Jeopolitikçilerinden Spykman, “tek başına Kara, Deniz ve Hava Kuvvetlerinin yeterli olmayacağını, üç kuvvetin dengeli kullanılması gerektiğini” ileri sürmüştür. Dünya hakimiyeti için yalnız bir bölgeye veya kıtaya hakim olmak yetmez. İngiltere'den Japonya'ya kadar uzanan kuşağa hakim olmak gerekir. Bu kuşak üzerinde İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Yunanistan, Türkiye, İran, Orta Asya Ülkeleri, Pakistan, Hindistan, Çin gibi ülkeler bulunmaktadır. Bu kuşağa hakim olan dünyaya hakim olur. Tarih boyunca bütün imparatorluklar bu kuşak üzerinde kurulmuştur. Türkiye tam bu kuşağın ortasında ve üç kıtanın birleştiği yerde bulunmaktadır.

3.1.5. Sanayi Çağındaki Jeopolitik Teoriler Hakkında Görüşler

Yukarıda sıraladığımız kara, deniz, hava ve kenar kuşak teorileri amaç olarak beka, güvenlik, halkın refah ve mutluluğunu; Hedef olarak dünya hakimiyeti veya kontrolünü; Mekan olarak yerkürenin bölümlerini; Araç olarak askeri gücü ve onun unsurlarını esas almıştır. (İlhan, 1999)

Sanayi çağındaki jeopolitik teoriler, amaç hariç, bilgi çağının gerçekleri ile bağdaşmamaktadır. 1950'lere kadar olan jeopolitikçiler dünyayı bir bütün olarak düşünememiş, ülkelerinin amaçlarının gerçekleşmesi için sadece dünya hakimiyeti ve kontrolünü hedef olarak kabul etmişlerdir. Sanayi çağının jeopolitik teorileri, milli güçlerden askeri gücün yeterli olabileceğini ve bununla hakimiyetin sağlanabileceğini ileri sürmüştür. Askeri güç ve unsurları caydırıcı güç olarak kullanılmıştır. Bu nedenle olaylarda askeri bürokrasinin öne çıkması arzu edilmiştir.(Tağma, 2000)

Bir ülkenin beka, güvenlik, refah ve mutluluğunun elde edilebilmesi için daima komşu ülkelerle olan ilişkiler esas alınmış, eğer komşu ülke ile ilişkiler bozuk ise ona komşu olan diğer ülkeler ile iyi ilişkiler kurulmaya çalışılmıştır.

3.2. BİLGİ ÇAĞINDA ORTAYA KONULAN JEOPOLİTİK TEORİLER

3.2.1. Uzay Hakimiyeti Teorisi

21nci yüzyılda “hakimiyetin” anahtarının başlı başına uzayda olacağını dile getirerek, sanayi çağında ortaya konan jeopolitik teorilerin hava ve uzay güçleri tarafından geçersiz kılınacağını ve kara hakimiyet teorisinin ciddiye alınmaması gerektiğini belirtmiştir.

Uzayın dünyayı 80 bin km.lik bir yüksekliğe kadar sardığı, uzayda ay ve dünyanın yer çekimlerinin eşit olduğu noktaların bulunduğu, bunların ayın denge noktaları olarak isimlendirildiği “uzay hakimiyet teorisi” ortaya konmuştur.

Bu teoriye göre “aya hakim olan, dünyayı çevreleyen uzayı kontrol eder. Yerküresini saran uzayı kontrol eden, dünya gezegenine hakim olur. Denge noktalarını kontrol eden, dünya ve ay sistemine hakim olur.” Denge noktalarına konacak uzay istasyonları fazla enerjiye ihtiyaç duymadan orada kalabilecekler, her türlü araştırma ve geliştirmeyi yapabileceklerdir. İletişim uyduları ile istihbaratın kolaylıkla sağlanması ve dünyadaki olaylara kolaylıkla müdahale edilmesi bunlara birer örnek teşkil etmektedir.(Tağma, 2000)

3.2.2. Küresel Sistem Teorisi

Dünyadaki mevcut duruma göre jeopolitik görüşler özetle şöyle açıklanmıştır.

Şu anda, ABD küresel bir güç olarak rakipsizdir. ABD'nin küresel gücü:

4.2.2.1.Eşiti olmayan ve dünyanın her tarafına erişebilen askeri gücünden,

4.2.2.2.Dünyaya lokomotif olabilecek ekonomik gücünden,

4.2.2.3.Yenileşmenin öncülüğünü oluşturan ilim ve teknolojik gücünden,

4.2.2.4.Dünya gençliği ve insanları üzerinde bir cazibeye sahip sosyal ve kültürel gücünden oluşmaktadır. ABD'nin bu özel durumu, uluslararası küresel bir düzen meydana getirmiştir.

Bu küresel düzen, NATO, ABD-Japonya Güvenlik Anlaşması, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü, ABD-Kanada Güvenlik Anlaşması, Amerika Ülkeleri İşbirliği gibi kuruluşlarla desteklenmektedir. Bu durum küresel boyutu olan temel bir anayasal ve hukuki yapıyı oluşturmaktadır. Küresel sistem görüşünü ortaya koyan Prof. Zbigniew de ABD için ana jeopolitik bölgenin "Avrasya" olduğunu aşağıdaki şekilde belirtmektedir.(Tağma, 2000)

"Dünya olayları 500 yıl boyunca bölgesel egemenlik için birbirleri ile mücadele eden ve küresel iktidar peşinde koşan Avrasyalı güçler tarafından belirlenmiştir. Şimdi Avrasyalı olmayan ABD, Avrasya öncüsüdür. Asya ve Avrupa kıtalarından oluşan Avrasya yerkürenin en büyük kıtası olup, jeopolitik bir eksendir. Avrasya, dünya nüfusunun yaklaşık %75'ini, enerji kaynaklarının dörtte üçünü ve yer altı-yer üstü zenginliklerinin çoğunu ihtiva etmektedir. ABD'den sonra en büyük ekonomik güç, silah üreticisi ve satıcısı, dünyanın biri hariç bilinen nükleer gücün tamamı Avrasya'dadır. Dünyanın gayri safi hasılasının (GSMH'nin) %60'ının Avrasya'da olması ABD'ni gölgede bırakmaktadır. Avrasya'daki devletler, ABD'nin küresel gücünün etkilenmesi açısından "Jestratejik oyuncular" ve "jeopolitik mihverler" olmak üzere ikiye ayrılmıştır.(Tağma, 2000)

Jestratejik Oyuncular: ABD'nin çıkarlarını etkilemek ve mevcut durumu değiştirmek amacıyla, sınırların ötesinde güç uygulama veya etkide bulunma yeteneğine ve ulusal iradesine sahip olan devletlerdir. Bunlar Fransa, Almanya, Rusya, Çin ve Hindistan'dır. İngiltere, Japonya ve Endonezya çok önemli ülkeler olmalarına rağmen jeopolitik oyuncular değildir.

Jeopolitik Mihverler: Önemleri, güç ve motivasyonlarından değil, daha çok hassas konumlarından ve potansiyel olarak saldırıya açık olmalarından dolayı, jeostratejik oyunculara eşit avantajlar sağlayabilecek devletler olmalarındandır. Bunlar Ukrayna, Türkiye, Azerbaycan, İran, Orta Asya Türk Devletleri ve Güney Kore'dir. Ancak Türkiye ve İran sınırlı kapasiteleri nedeniyle kısmi olarak jeostratejik oyuncu olarak da etkin olabilirler. (Tağma, 2000)

Prof. Zbigniew, "Avrasya'nın kontrol edilerek, ABD'nin küresel çıkarlarına zarar vermemesi için, jeopolitik oyuncularla jeopolitik mihverde yer alan ülkelerin yukarıda açıklanan Amerikan tarzı küresel sisteme dahil edilmelerinin gerekliliğini öne sürmektedir. Bu jeopolitik görüş, ABD'ne küresel hakimiyeti sağlamıştır. Ancak bu hakimiyetini devam ettirebilmesi için küresel sistemin uygulanması şarttır. ABD, Avrasya'nın birçok ülkesinde güçler bulundurmaktadır. Avrasya'dan ABD'ye bir rakip çıkabileceği ihtimaline karşı ABD'nin jeostratejisi; jeostratejik oyuncularla jeopolitik mihver durumunda olan devletlerin iyi değerlendirilmesi, rakipsiz küresel gücünü koruması ve bunu uzun vadede kurumsallaştırarak küresel işbirliğine dönüştürmesidir".

3.2.3. Bilgi Çağında Ortaya Konulan Jeopolitik Görüş ve Teoriler Hakkında Düşünceler

1950'lerde sanayi çağının sona ermesi, bilgi çağının başlaması ve 1960'larda uzay teknolojisinin gelişmesi ile birlikte, jeopolitik görüş ve teorilerde büyük değişiklikler meydana gelmiştir. Ülkelerin amaçlarında, yani "beka, güvenlik, refah ve mutluluklarını öngören çıkarlarında" herhangi bir değişiklik olmamıştır. Ancak hedef ve vasıta değişmiş, mekan ise giderek genişlemiş, başlangıçta uzayı kapsamış, şimdi ise kainata dönüşmüştür. Bu gün için jeopolitik görüşlerin hedefi, dünya siyasetinin yönlendirilmesi için başta ilim ve teknoloji olmak üzere bütün ulusal güç ve unsurlarını, birinci sınıf veya süper güç düzeyine ulaştıracak yapılanmayı gerçekleştirmektir.

Bu durum, Jeopolitik ilminin kapsamını daha da genişletmiş, dünya hakimiyeti veya kontrolü yerine, dünya siyasetine yön veren, uzay hakimiyetini öngören ve kainatın sınırlarını çözebilen görüş ve teorilerin ortaya konulmasına yol açmıştır. (Tağma, 2000)

Bilgi çağında uzay hakimiyetini sağlamak için dayanak noktası, bölgesel boyuttan küresel boyuta ulaşmış ve tüm Avrasya'yı kapsamıştır. Avrasya'nın istikrarının ancak Avrasya üzerinde yeni dünya düzeninin oluşturulması ve kurumsallaştırılması ile sağlanabileceği belirtilmiştir.

Bilgi çağındaki jeopolitik görüş ve teorilerin temelinde özetle şunlar vardır: (Tağma, 2000)

- Dünya hakimiyeti veya kontrolü yerine, dünya siyasetine yön verebilecek ulusal güçlere sahip olunması, diğer devletlerin güttüğü politikaların sınırlandırılması veya etki altına alınması.

- Ulusal güç ve unsurlarının değil tek başına, müşterek olarak kullanılmalarının dahi yeterli olmaması; Bu maksatla, yeni dünya düzenini benimseyen ülkelerin ulusal güç unsurlarının, birleşik olarak birlikte ortak amaçlar doğrultusunda kullanılması,

- Katılımcı demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan hakları ile bağdaşmayan hiç bir jeopolitik teorinin uygulama alanına sokulmaması, sosyal ve kültürel güç unsurlarından insanın ve onun haklarının ön plana çıkarılması ve kişilerin her yerde huzur içinde kendi inanç ve faaliyet alanını serbestçe ve şerefle yaşayabilmesi,

- Uzayın henüz tam olarak keşfedilip, uzay hakimiyetinin oluşturulamaması ve evrenin sınırlarına ulaşılamaması,

- Jeopolitik oyuncu ve mihver devletlerden değişik rejim ve sistemlerle de olsa ortak güvenlik sistemi, her alanda iş birliği, ortaklaşa karar verme mekanizma ve sürecinin oluşturulması ve birleşik güçlerin kullanılması,

- Başta ilim ve teknolojik güç olmak üzere sivil toplum örgütlerinin caydırıcı güç olarak kullanılması,

- Lider ve yöneticilerin yönetim çarkını kurup, işletmesi; Bürokratların daima gölgede kalması, siyasilerle teknokratların ön plana çıkması kapsamaktadır.

Bugün dünyanın rakipsiz tek süper gücü ABD, bilgi çağına ulaşmasına borçlu olduğu sivil toplum ve katılımcı demokratik yapısını dış dünyaya yansıtan özel bir küresel sistemle kainattaki menfaatlerini korumayı, geliştirmeyi öngören bu jeopolitik görüşü benimsemiştir. Bu nedenle ABD sadece dünyanın değil, uzayın ve okyanusların potansiyel gücünden yararlanmak için kendi sistemini uluslararası alana yansıtan küresel bir düzenin oluşturulmasına çalışmaktadır. Afganistan ve Irak Savaşları bu düşüncelerin birer kanıtıdır.(Göker, 2003)

4. JEOPOLİTİK İLMİNİN ÜLKELERİN HAYATINDA OYNADIĞI ROLLER

Ülke yönetim çarkının kurulmasında, işletilmesinde, lider ve yöneticilere rehberlik eden, dış ilişkilerle ilgili bilimsel politikaların üretilmesini sağlayan, dünya siyasetini yönlendiren çağdaşlık yarışını bilgi, ilim ve teknolojiye arayan, sorunlarının demokratik metotla çözülmesine yardım eden, manevi değerlerine bağlı, uzun ömürlü devletlerin oluşumuna imkan veren jeopolitik ilmidir. (Tağmak 2000 ve Göker 2003)

Jeopolitik ilmine göre dış politikalarını tespit edemeyen ve iç politikaları ile uyumlu hale getiremeyen ülkelerin kısa ömürlü olduğu ve diğer devletlerin politikalarını uygulamak zorunda kaldıkları, bunun aksini gerçekleştiren devletlerin ise daha saygın ve uzun ömürlü olduğunu tarih ilmi ispatlamıştır (Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluklarının ömürleri örnek olabilir).

Millet unsurunu içeren ülkelerin, canlı bir organizma olarak menfaatlerinin tespiti, korunması ve artırılması için kısa, orta ve uzun vadeli hedeflere ve aynı zamanda ideallere ihtiyacı vardır. Böylece jeopolitik, ülkelerin bu ihtiyaçlarını karşılayan bir ilim dalıdır (Atatürk'ün, çağdaş medeniyet düzeyinin üzerine çıkmayı Türk Milletine ideal bir hedef olarak göstermesi gibi).

Jeopolitik etütler yapılmalıdır. Ülkelerin ömürleri ve prestijleri jeopolitik ilmini uygulamalarına bağlıdır. Jeopolitik, bugünü ve geleceği ilgilendiren kuralları belirtir. Bu bilim dalı sadece tarih ve coğrafyadan değil, aynı zamanda hem bugünü, hem de geleceği araştıran ilim dallarından da yararlanır. Jeopolitik ilmi, tarihi şahsiyetleri ön plana çıkarır. Jeopolitik ilmi, kültürel değerlere, benzerliklere, ilişkilere ve incelemelere önem verir. Bu ilim dalı, şartların oluşması halinde kültürel sınırların siyasi sınırlardan daha önemli olduğunu ortaya koyar (Doğu – Batı Almanya örneği gibi).

Jeopolitik ilmi milli, dini ve tarihi değerleri kapsayan kültürel değerlerin inkarını, saklanması ve geçmişin gözardı edilmesini reddeder. Atatürk, Rusya'nın dağılıp, parçalanacağını çok önceden bildirmiştir. "Hazırlanmak lazımdır". Nasıl? Manevi köprüleri sağlam tutarak. Dil, tarih ve geçmişteki köklerimiz aynılığı; Olayların böldüğü tarih içinde bizi bütünleştirmelidir (Orta Asya Türk Devletleriyle)...." diyerek ileri görüşlülüğünü bir kere daha ortaya koymuştur.(TSE 1994 ve Turgut 2001)

Bilgi çağı, genel hatlarıyla stratejik ortaklıkları, birleşik güvenlik tedbirlerini öngörmüş ve askeri güce başvurmayı düşünlür hale getirmiştir.(Göker, 2003)

Jeopolitik ilmine göre tespit edilmeyen politikaların uygulanması, bir ülkenin iç ve dış işlerinde ortaya çıkan sorunların çokluğu ile belli olur.

Jeopolitik ilmi, tespit edilecek dış politikaları uygulayacak yapının (teşkilat gibi) oluşturulmasını, işe göre personel kadrolarının tespit ve seçimini de dikte ettirir.

5. TÜRKİYE’NİN JEOPOLİTİK DEĞERİNİN KANITLARI

Dünya haritasına baktığımızda doğu’da Kafkaslar-İran, batıda Yunanistan ve Balkanlar, kuzeyde Rusya, güneyde Kıbrıs-Suriye-Irak ve Petrol bölgelerini görmekteyiz. Asya, Afrika ve Avrupa’nın ayrıldığı ve birleştiği İstanbul ve Çanakkale Boğazları ile Akdeniz bu coğrafya içinde bulunmaktadır. Aynı anda dört mevsime ülkenin çeşitli bölgelerinde rastlanmaktadır. Her türlü ürün (meyve, sebze, tahıl ürünleri v.s.) yetiştirilmektedir. Bu özellikleriyle Türkiye hem Avrupa, hem de Asya’da topraklara sahip; Demokratik laik düzeni benimsemiş bir müslüman ülkedir.

Kara, Deniz, Hava ve Kenar Kuşak Teorilerine göre dünya hakimiyeti için elde bulundurulması gereken bir bölgededir.(Birer, 2002)

Ortadoğu petrol bölgesini kontrol edecek ve oraya kolayca müdahale edilebilecek bir yerdedir.

Kafkaslar’a, İran’a, Balkanlar’a ve Avrupa’ya yapılacak bir hareket için üs ve yığınak bölgesidir. İslam alemi ile Türklük aleminin birleştiği ülke ve üç kıtanın kesiştiği yer durumundadır.

6. TÜRKİYE’NİN JEOPOLİTİK DEĞERLERİNDEN KAYNAKLANAN TEHDİTLER

Türkiye’nin jeopolitik değeri, onu cazip bir hedef haline getirmektedir. Sanayi devri ve bilgi çağı jeopolitik teorilerine göre dünya hakimiyetine ulaşmak isteyen devlet veya devletler grubu öncelikle Türkiye’yi dikkate almak zorundadırlar.(Kalelioğlu 2000, Taşdemirci1997 ve İlhan 1999)

Türkiye’nin bu topraklar üzerinde güçlü bir devlet olma isteği ve bu durumu da başarması, dünya hakimiyeti için birbiriyle yarışan güçleri rahatsız etmektedir. Çünkü Türkiye’nin bu durumu onların milli hedeflerini ve menfaatlerini engellemektedir. Türkiye’nin zayıf ve iç karışıklıklar ile uğraşan, kendilerince kontrol edilebilen, bölünmeye uygun, ekonomik gücünü kazanamamış olması, dünya hakimiyeti için açık ve gizli mücadele eden güçlerin başlıca politikaları olmaktadır. Bu nedenle ülkemizin her fırsatta sağ-sol, mezhepçilik, çeşitli terörizm alanına dönüştürülme çabalarının altında hep bizleri bölmek, gelişmemizi engellemek, Sevr’i gerçekleştirmek, Türkleri son yurdu olan Anadolu ve Trakya’dan atmak istemeleri yatmaktadır. (Doğu Sorunu).(Birer 2002 ve Sözen 2002)

Komşu ülkelerin Türkiye'ye yönelttikleri tehditler aşağıda özetlenmiştir: (Kalelioğlu 2000, Taşdemirci 1997 ve İlhan 1999)

6.1. Rusya

Kara hakimiyet teorisini benimseyen ve kuvvetli kara ordusu besleyen Rusya, kalpgahı olan Ural Bölgesiyle beraber Türkiye'yi de kontrolü altına almayı milli bir hedefi olarak kabul etmektedir.

Eskiden beri Rusya'nın bitmeyen arzusu sıcak denizlere inektir. Bunun için en kısa deniz yolu Karadeniz ve Türk Boğazlarıdır. Rusya her dönemde Osmanlı İmparatorluğunun zayıfladığı anlarda Türklüğü yok etmek için çaba harcamıştır. Özellikle çarlık döneminde her 30 yılda bir savaşarak Osmanlı Devletini parçalamak için her yolu denemiştir. Rusya'nın tarihi emeli ve bugün de geçerli politikası sıcak denizlere inmek ve İstanbul'u işgal etmektir.

Rusya 1917'deki Bolşevik İhtilaliyle komünizm rejimini benimsemiş ve Türkiye'de Marksist –Leninist bir rejim değişikliği için gayret göstermiştir. Komünist propaganda teknikleriyle, üniversite ve işçi kesimini hedef almış ve yetiştirdiği elemanlarca 70-80 yıl boyunca ülkemizde anarşi ve terörden yüz binlerce gencimizin kanının akmasına neden olmuştur. Ülkemiz çeşitli zamanlarda iç harbin eşiğinden dönmüştür. Türk milletinin sağduyusu ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin ve emniyet güçlerinin fedakar gayretleriyle bu karışıklıklar önlenmiştir. Zamanımızda da benzer karışıklıklar hortlatılmaya çalışılmaktadır.

Rusya bugün ekonomik, siyasi ve idari problemleriyle uğraşmasına rağmen Balkanlarda her fırsatta Sırpların Müslüman Türkleri katletmesini desteklemiş olup; Çarlık Rusya'sı gibi Balkan Ortodoks ittifakının liderliğine soyunmaktan geri kalmamaktadır.

Türkiye güçlendiği zaman Rusya, Türkiye ile dost olmağa çalışmakta, Türkiye zayıfladığı zaman tarihi emelleriyle karşımıza dikilmektedir.

6.2. Bulgaristan

Bir Osmanlı eyaleti iken 1876 senesinde bağımsızlığına kavuşmuş, Karadeniz'den Adriyatik Denizine, Tuna Nehrinden Ege denizine kadar olan bölgede "Büyük Bulgaristan" hayaliyle milli hedefini belirlemiştir. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği döneminde Rusya'ya en bağlı peyk ülke Bulgaristan idi. Türkiye'nin zayıf ve iktidarsız olmasını çok istemiştir. Bulgar gizli servisleri M.Ali Ağca'yı yetiştirip Papa'ya ateş ettirmişler ve Türkiye'ye bütün dünyada vize uygulattırmışlardır.

Marksist-Leninist ideoloji kökenli terör başta olmak üzere bütün yıkıcı, bölücü faaliyetleri Türkiye'ye karşı desteklemişlerdir. Silah ve uyuşturucu gibi tüm kaçakçılık faaliyetlerini yönlendirmişlerdir. Her fırsatta Bulgaristan'daki Türkler'i Bulgarlaştırmak istemişlerdir.

Bulgaristan ile “Dostluk, İşbirliği, İyi Komşuluk ve Güvenlik Anlaşması” imzalanmıştır. İlişkilerde iyi bir dönem başlamışsa da Bulgaristan Sosyalist Partisi’nin Hıristiyan fanatikleri, aşırı Bulgar milliyetçilerini ve eski komünistleri Türk düşmanlığı için kışkırtmaya devam etmektedir.

6.3. Yunanistan

Yunanistan için Büyük Ülkü (Megali-İdea) her şeyin üzerindedir. Büyük Ülkü’sünü gerçekleştirmek için her şeyi meşru görmektedir. 1821 yılında ilk defa Filiki Eterya Teşkilatında aldığı kararlar, daha sonra Etniki Eterya isimli gizli teşkilatın çalışmalarıyla geliştirilerek günümüze kadar gelmiş ve Yunanistan’ın resmi politikası olmuştur.(Kalelioğlu 2000, Doğanay ve Atun 1994, İlhan 1999)

Megala İdea Hedefleri Nelerdir?

6.3.1. Yunanistan’ın tam istiklalini sağlamak: 1829-1830 yılında bu hedefe ulaşılmıştır.

6.3.2. Girit Adası’nın Yunanistan’a katılması; 1913 yılında Ege adaları Yunanistan’a katılmıştır.

6.3.3. Anadolu’nun yarısının Yunanistan’a ilhakı: 1919-1922 yılları arasında Türklerin Atatürk önderliğindeki Ulusal Kurtuluş Savaşı sonunda Yunanlılar Anadolu’dan atılmıştır.

6.3.4. Doğu Karadeniz’de Pontus-Rum Devletinin kurulması: Zaman zaman bu bölgede karışıklıklar çıkartılmıştır.

6.3.5. Oniki Adanın Yunanistan’a katılması: 1947 yılında bu adalar Yunanistan’ın hakimiyeti altına geçmiştir.

6.3.6. Kıbrıs’ın Yunanistan’a ilhakı: Politik faaliyetler devam etmektedir. Referandumda “Ret” oyu vermelerine rağmen Güney Kıbrıs Rum Kesimi 01 Mayıs 2004 tarihinde Avrupa Birliğine kabul edilmiş; “Kabul” oyu vermiş olan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bundan hariç tutulmuştur.

6.3.7. Arnavutluk’un Güney Epir Bölgesi ile Makedonya’nın Yunanistan’a ilhakı; Yunanistan her fırsatı değerlendirmekte ve uygun ortamın oluşması halinde harekete geçmektedir.

6.3.8. İstanbul’un işgal edilerek Doğu Roma İmparatorluğu’nun yeniden kurulması.

Yunanistan bugüne kadar Osmanlı topraklarını parça parça olarak devamlı genişlemiştir. Günümüzde Yunanistan Megali İdea’yı başka metotlar kullanarak uygulamaktadır. 1984 yılında Yunanistan’da Andreaos Dendrinas isimli bir uzman, “İllada Sıpa = Yunanistan Uyan” isimli bir kitap yazmıştır. Bu kitap Yunan askeri ve siyasi karar organlarına yol göstermiştir. Bu kitaptaki fikirlerden Türkiye’ye ait olanlar şöyle

özetlenmiştir. “Yunanistan’ın tek düşmanı Türkiye’dir. Türkiye aleyhine olan her şey desteklenmelidir. Ancak Türkiye ile sıcak savaşa girmeyeceğiz. Çünkü Türkiye’nin nüfusu ve gücü Yunanistan’dan çok fazladır. Türkiye’yi hassas noktalarından vurmak gerekir. Türkiye’nin şu anda mevcut olan 3 hassasiyeti şöyledir(Kalelioğlu, 2000).

- Kürtleri desteklemek ve bir Kürt isyanı çıkarmak bize Allahın lütfü olacaktır. Bunun için en iyi müttefik Suriye’dir. Çünkü Suriye’nin Hatay acısı canlıdır. İngiltere, Almanya ve Fransa da bu iş için kullanılmalıdır.

- Dini grupları, tarikatları tahrik ederek İran modeli dini rejim kurdurmak: Türkiye’nin diğer islam ülkelerine nazaran üstünlüğü laik ve demokratik bir rejimle idare edilmesidir. Atatürk’ün kurduğu Cumhuriyetin görüntüsü değiştirilir ve Türkiye Cumhuriyeti bir din devleti görünümüne sokulursa bütün gücünü kaybedecek ve batı dünyası tarafından dışlanacaktır. Bu durum Türkiye’nin NATO’dan ve Avrupa Birliğinden kopmasını sağlayacaktır.

- Türkiye’deki sosyal ve ekonomik dengesizlikleri, adaletsizlikleri tahrik ederek işçileri ve öğrencileri sokağa dökerek sürekli istikrarsızlık meydana getirmek, ekonomik düzeni bozmak”.

Sözü edilen kitap Yunanistan Savunma ve Dışişleri Komisyonu tarafından ulusal bir politika olarak ele alınmış ve hükümete uygulama yetkisini vermiştir. Son dönemdeki olumlu ilişkilere rağmen çok uyanık ve tedbirli olmamız gerekmektedir.

6.4. İran

İran tarih boyunca Türkiye ile rekabet içinde bulunmuştur. Humeyni 1963’de başlattığı rejim karşıtı hareketi, 1979’da sonuca ulaştırmıştır.

İran her fırsatta PKK terör örgütünü, Hizbullah İBDA-C gibi eylem yapan aşırı dini grupları desteklemekte, Türkiye’ye Humeyni rejimini ithal etmek amacıyla devlet propagandası yapmaktadır. Türk gençlerini İran’da eğiterek Türkiye’ye göndermekte ve rejim aleyhinde faaliyetleri yönlendirmektedir. Resmi ağızlardan bu tür eylemleri ve grupları desteklemediklerini bildirmelerine rağmen, olaylar aksi yönde cereyan etmektedir.

7. TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN AVRUPA BİRLİĞİNE (AB) KATILIM SÜRECİNİN JEOPOLİTİK İLMİNİN NÜFUS UNSURU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için Avrupa ile ilgili bazı bilgilerin tekrarlanması fayda görmektedir. Şu anda Avrupa Birliği Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya (4 büyükler); İsveç, Finlandiya, Danimarka, Hollanda, Belçika, Lüksemburg, İrlanda, İspanya, Portekiz, Avusturya ve Yunanistan (11 küçükler); 01 Mayıs 2004 tarihinden itibaren Estonya, Letonya, Litvanya, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Macaristan, Slovenya, Güney Kıbrıs ve Malta (10 ülke) olmak üzere toplam 25 ülke teşkil etmektedir. Bu ülkelerin nüfuslarına göz attığımız zaman yaklaşık olarak Almanya'nın 82 milyon, İngiltere'nin 60 milyon, Fransa'nın 59 milyon, İtalya'nın 58 milyon, İspanya'nın 40 milyon, Hollanda'nın 16 milyon, Yunanistan'ın 11 milyon, Belçika ve Portekiz'in 10'ar milyon, İsveç'in 9 milyon, Avusturya'nın 8 milyon, Danimarka ve Finlandiya'nın 5'er milyon, Lüksemburg'un 400 bin civarında olduğunu görürüz. Birliğe yeni katılan ülkelerle beraber toplam olarak Avrupa Birliği'nin nüfusu 450-500 milyon kadardır. 25 Avrupa Birliği ülkesinin nüfusu azalmakta, Türkiye'nin nüfusunun ise 2020'lerde 100 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir. Avrupa Birliği içinde Türk nüfusu giderek artacaktır.(İKV 2003, Sandıklı 2001 ve Erbaş 2002)

Avrupa Birliği ülkeleri, Türkiye'yi, genelde Avrupa'nın bir parçası olarak görmekle beraber, özde kendilerinden farklı düşünmektedirler. Sebebi ise din ve kültür farkı, Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluğu'nun geçmişte Avrupa ile medeniyet çatışması, asırlardır devam eden Haçlı zihniyet ve şuurunda gizlenen Türk ve İslam düşmanlığıdır.(Töre, 2003)

Avrupa Birliği çeşitli kereler belirtildiği üzere Hristiyan kulübü özelliğini muhafaza etmektedir. Avrupa Birliği'ndeki komisyonlarda temsil nüfus esasına göredir. Bir Alman yetkili Türkiye'nin nüfusunun pek yakında Almanya ile Fransa'nın toplam nüfusundan fazla olacağını vurgulayarak endişelerini dile getirmiştir. Eğer Türkiye şu anda AB'ne üye olsa Avrupa parlamentosunda 71 milletvekili ile 94 milletvekiline sahip olan Almanya'dan sonra ikinci güç olacaktır. Almanya'nın karşısına Fransa'dan sonra Türkiye çıkacaktır. İşte bu hususlar devamlı olarak jeopolitik ilmi açısından incelenmeye tabi tutulmayı ve yeni yeni fikirler üretilmeyi gerektirmektedir. Avrupa, bugünkü nüfusu ve yüzölçümü ile yakın gelecekte Avrupa'da Rusya'dan sonra en kalabalık, orta vadede ise Rusya dahil Avrupa'nın muhtemelen en kalabalık ülkesi olabilecek Türkiye'den ürkemektedir. Şunu iyi görmek gerekmektedir ki, Avrupa Birliğinde şu anda bile iktidar ve liderlik mücadelesi hüküm sürmektedir. Almanya ile Fransa,

İngiltere ile İtalya ve hepsi birbirleriyle liderlik mücadelesi içindedirler. (Sandıklı 2002, Töre 2003, Birer 2002)

Anılan bu Avrupa ülkeleri ve özellikle Almanya ve Fransa kendilerine rakip olabilecek bir Türkiye'nin Avrupa Birliğine girmesini mümkün olduğunca uzatacaklardır.

Bu arada Yunanistan iç ve dış politikasını Türkiye düşmanlığına dayandırarak ayakta durmaktadır. Bu nedenle Yunanistan da Türkiye'nin Avrupa Birliğine girmesini devamlı engelleyecektir. Avrupa Birliği Türkiye'yi kolay kolay içine almayacak, ancak kapısından da ayrılmasını istemeyecektir. Bugün Rusya, İran ile resmen Savunma İşbirliği anlaşması imzalamakta, petrol bölgesi olan Ortadoğu için için kaynamaktadır. Irak'ı işgal eden ABD ile sınır komşusu olmuş durumdayız. Buralarla komşu olan ilk kuşak, güçlü, laik Cumhuriyet ise Türkiye'dir. Avrupa Birliği ülkeleri ne yardan, ne de serden vazgeçebiliyorlar. Ancak, bu durum Türkiye'nin onurunu zedeleyecek bir olgu haline gelmemelidir.

Avrupa Birliği'nin, güçlü bir Türkiye'yi istemediği sonucuna varacak pek çok emareler mevcuttur. Herşeyden önce güçlü bir Türkiye bu ülkelerin milli çıkarlarına ters düşer. Ancak, Türkiye'nin her zaman çeşitli iç ve dış sorunlarla uğraşarak güçsüz duruma düşmesi veya Yugoslavya gibi parçalanması (Sevr'i gerçekleştirme arzuları) elbette işlerine gelir. Ülkemizin coğrafi konumu, nüfusu, milli değerleri, Türk Cumhuriyetlerine yakınlığı ve kaynakları gibi jeopolitik unsurları ele alındığında, eğer Türkiye Avrupa Birliğine tam üye olursa Avrupa birliği "Avrasya Birliği"ne bile dönüşebilir. Yani Türkiye AB'ye asil üye olduğunda, Avrupa Birliğinin Almanya ve Fransa üzerindeki odak noktası Türkiye'ye kayacaktır. Herhalde böyle bir durumu hiçbir Avrupa ülkesi içine sindirememektedir.

8. SONUÇ

Almanya ve Fransa Avrupa Birliği'nin liderliğini Türkiye'ye bırakmak istemezler. Gelecekte Türkiye'nin oyu, Fransa ve Almanya'nın toplamına eşit olacaktır. Bunun anlamı, Türkiye istemedikçe karar alınamaz demektir. Türkiye aleyhine olan bölücü ve yıkıcı unsurları hangi devletlerin desteklediği ortadadır. Türkiye'nin üniter yapısından taviz verilemeyeceği, yani bir karış toprağının bile terk edilemeyeceği kesindir. Yunanistan, Ermenistan, Suriye, İran, Irak ve Rusya ile olan sorunlarımızın başkalarınca neden desteklendiği de düşündürücüdür.

Büyük ATATÜRK bize "Batı Medeniyetini" hedef göstermiştir. Batı medeniyetinin amacı "çağdaş medeniyete" ulaşmak, daha iyisini yakalayıp uygulamak ve başkalarına da örnek olmak şeklinde anlaşılmalıdır.

Avrupa Birliğine tam üye olduğumuz zaman elbette birçok yararlar mevcuttur. Ancak, batı medeniyetini yani çağdaş medeniyeti biz kendi ihtiyacımız için yakalamalı, uygulamalı ve örnek olmalıyız. Biz Türkler dünyaya medeniyeti yaymış, tarihi çok zengin bir milletiz.

Jeopolitiği sadece bir öğreti olarak değil, çıkarlarımızın korunması açısından ele almak zorundayız. O halde kısa, orta, uzun vadeli ve tüm devlet organlarıyla koordineli plan, proje ve stratejilerin jeopolitik ilminin ışığında ele alınması, geliştirilmesi ve takip edilmesi uygun olacaktır.

KAYNAKLAR

- A.B.D.Merkezi Haber Alma Örgütü (CIA); Erbaş, F.Sadullah; 2002; CIA Web Sayfası Raporlar Bölümü; Silahlı Kuvvetler Dergisi 374; Ekim 2002 Sayısı; Sayfa: 66-74.
- Birer, İsmail; 2002; "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Türkiye'nin Uluslararası İlişkilerinin Dinamiği"; Silahlı Kuvvetler Dergisi; Temmuz 2002; Sayı: 373; Sayfa: 47-60
- Birinci Uluslararası Güvenlik Sempozyumu; 2003; Küreselleşme ve Uluslararası Güvenlik; Genelkurmay Basımevi, Ankara; Sayfa No: 33-44, 77-94, 129-142
- Doğanay, M.Z., Atun, A.F.; 1994; **Orta Doğu'nun Jeopolitik ve Jeostratejik Açından Değerlendirilmesi, Körfez Harbi ve Alınan Dersler**; Nürol Matbaası; Sayfa No:7-73
- Göker, Yavuz; 2003; "Ulusal Güvenlik Boyutunda Uzay"; Silahlı Kuvvetler Dergisi; Ocak 2003; Sayı: 375; Sayfa: 51-55.
- Harp Akademileri Bülteni (HAB); 1999; "Türkiye'nin Jeopolitiği Üzerine"; Cilt:35; Sayı: 192, Sayfa: 145-158.

- İlhan, S.; 1999; **Türkiye'nin Jeopolitik Konumu ve Türk Dünyası**; Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 186; Türk Kültüründen Görüntüler Dizisi: 50; Düş Atölyesi, Ankara; Sayfa No: 5-37
- İktisadi Kalkınma Vakfı İKV; 2003; AB ve Türkiye-AB İlişkileri Temel Kavramlar Rehberi; İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları 173; Sayfa No: 152-158, 207-209
- Kalelioğlu, O.; 2000; **Türkiye'nin Jeopolitiği**; Genelkurmay Basımevi; Sayfa No: 2-19
- Sandıklı A.; 2001; Türkiye'nin Dış Politikasında Avrupa Birliği ve Alternatifleri; Harp Akademileri Basımevi; Sayfa No: 123-159, 172-484
- Sandıklı A.; 2003; Küreselleşen Dünyada Birlik Oluşturma Stratejisi ve Egemen Devletler Birliği; Harp Akademileri Basımevi; Sayfa No: 1-21, 54-91, 141-313
- Sözen, Naci; 2002; "Türkiye'nin Avrupa Birliğine Tam Üyeliği Konusunda Politikamız Nedir?"; Silahlı Kuvvetler Dergisi; Sayı: 373; Sayfa: 47-60.
- Tağma, K.; 2000; **Yeniden Yapılanma Kuralları**. 1.inci Kitap; Gaye İç ve Dış Ticaret A.Ş.Yayınevi; Sayfa No: 155-177.
- Taşdemirci, E.; 1997; **Jeopolitik ve Türkiye'nin Jeopolitik Durumu**; Yüksek Öğretim Kurulu Matbaası; Sayfa No: 114-146.
- Töre, Nahit; 2003; "Avrupa Birliğinde ve Türkiye-AB İlişkilerinde Son Gelişmeler"; Asomedy; Mayıs 2003; Sayı: -; Sayfa: 40-55.
- Turgut H.;2001; Adriyatik'ten Çin Seddine, Avrasya ve Demirel, Doğu Yakasının Hikayesi 1 nci Cilt; Sayfa No: 21-22
- Türk Standartları Enstitüsü (TSE); 1994; "Türk ve Türklük"; Sayı: 21; Sayfa: 23-26.
- Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Yayınları; **1997; Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, I/2 Atatürk İnkılapları**; Yüksek Öğretim Kurulu Matbaası; Sayfa No:85-113